

ISSN
2547-989X

Sinop Üniversitesi
Sosyal Bilimler Dergisi

Araştırma Makalesi

Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7 (1), 508-535

Geliş Tarihi:23.02.2023 Kabul Tarihi:21.03.2023

Yayın: 2023 Yayın Tarihi:31.05.2023

<https://doi.org/10.30561/sinopUSD.1255488>

<https://dergipark.org.tr/sinopUSD>

OSMANLI KADINININ CEZA HUKUKUNDAKİ YERİ VE ŞİKÂYET HAKKINI KULLANIMI (1785-1810)

Kader DEMİR*

Öz

Suç kavramı, birey veya bireylerin yapmış oldukları birtakım davranışların, buldukları topluluğa ters düşmesine denilmektedir. Bu tür davranışlar toplum tarafından tepkiye yol açtığı gibi kanunlar ile de birtakım hukuki prosedüre tabi tutulmuştur. Suç kişisel olmakla birlikte suçun herhangi bir cinsiyeti yoktur. Bu sebeple suç toplumda sadece bir erkeğe veya kadına atfedilemez. Bu çalışmada Osmanlı sınırları dahilinde yaşayan Müslüman veyahut Gayrimüslim Osmanlı kadınının işlemiş oldukları suç filleri ve işlenen suçların dini kimliklere göre dağılımı incelenmiştir. Ayrıca suç potansiyeli oluşturan kadınlar olabildiği gibi mağdur olan kadınlar ve bu kadınların mağdur eden kişilerin cinsiyetlerine ve dini hüviyetlerine göre oranı belirlenerek mahkemeye taşınma süreci hakkında bilgi verilmiştir. İncelenen arşiv kayıtları neticesinde kadınların fuhuş, hırsızlık, mal, eşya gaspı, miras hissesi zaptı vs. gibi suç fiillerinin bulunduğu görülmüştür. Yine uğradıkları haksızlıklar neticesinde mahkemeye başvuran kadınların çoğunluğunun (Müslüman mı/ Gayrimüslim mi) olduğu tespit edilmiştir. Şikâyet hakkını kullanmak isteyen kadınlar mahkemeye başvururken genellikle bizzat giderek başvuruda bulunma ve arzuhal ile başvuruda bulunma yollarını kullanmışlardır. Netice itibari ile şikâyet eden kadınların ve şikâyet edilen kadınların oranlarına bakıldığında kadınların erkeklere oranla şikâyet sistemini daha az kullandıkları görülmüştür. Ayrıca kadınların erkeklere nazaran daha düşük oranda suç işledikleri de görülmüştür. Bu çalışmada arşiv kaynakları içerisinde yer alan Atik Şikâyet Defterleri, diğer arşiv kayıtları ve tetkik eserlerden faydalanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Kadın, Suç, Şikâyet, Hak

The Place of the Ottoman Woman in Criminal Law and the Use of the Right to Complain (1785-1810)

Abstract

The notion of criminality is the act of many individuals or individuals who have dealt with their communities. Such behavior has been followed by several legal procedures, as well as by law which have caused social reactions. While crime is personal, there is no gender of crime. Therefore, crime cannot be attributed to a man or a woman in society. This study

* Dr., kaderdemiir@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-3573-7147>

examined the distribution of crimes and crimes committed by religious identity of Muslim or non-Muslim Ottoman women living within Ottoman borders. Furthermore, women who are potential crime victims, women who are victims and those women who are victims have been identified by their gender or religious affiliation and provided information about the process of being transported to court. As a result of the archival records examined, women were found to have criminal verbs such as prostitution, theft property, extortion, inheritance, etc. The majority of women (Muslim or non-Muslim) have also been found to have been subpoenaed for wrongdoing. Women who wish to exercise their right to complain often go to court in person and use the means to apply and appeal ardently. As a result, women and women who complain are less likely to use the complaints system than men. Women have also been found to have committed a lower rate of crimes than men. This study benefited from the ancient Complaints Books, other archive records and the study of the archive's resources.

Keywords: Ottoman, Women, Crime, Complaint, Right

Giriş

Kadın, Eski Türk Devletleri'nde "ana ve kahraman" imgeleri ile tanımlanmış ve devlet idaresinde söz hakkına sahip olmuştur. O dönemde kadınlar at ve silah kullanabildiği gibi sefere katılmış bunun yanı sıra sefirleri dahi misafir etmişlerdir (Altındal, 1994, s. 9). Ancak İslamiyet'ten sonra Osmanlı Devleti'nde kadının konumu değişime uğramış ve ataerkil toplum düzeninin benimsenmesi ile birlikte kadının ikinci planda kaldığı ifade edilmiştir (Kavaklı-Kundakçı, 2019, s. 1790). Jennings çalışmasında, batılı gözlemciler ile Arap bilimci ve antropologların kadınlar hakkındaki görüşlerine de yer vererek iki farklı görüş açısı ile kadının toplumdaki yeri hakkında bilgi vermiştir. Bu doğrultuda batılı gözlemcilerin, kadının İslam kültürünün iktisadi ve içtimai sistemi içerisinde küçük görüldüğünü ancak Arap bilimcileri ve antropologların ise kadının İslamiyet ile birlikte mülkiyet hakkını elde ettiği görüşünde olduklarını ifade etmiştir (Jennings, 1975).

Osmanlı kadının sosyo-ekonomik durumu hakkında yapılan çalışmalara bakıldığında kadının sosyal ve ekonomik yaşamdan tamamen silinmediği kısıtlı da olsa var olduğu görülmektedir. Bu durum hakkında Fariba çalışmasında, Osmanlı Devleti'nde köyde ve şehirde yaşayan kadınların ekonomide etkin bir rol oynadığını özellikle de ipek atölyelerinde, pamuk ve tiftik endüstrilerinde yer aldıklarını dile getirmiştir (Zarinebaf-Shahr, 2001, s. 141). Gerber ise kadınların çok az da olsa za-

naatkarlık ile uğraştığını ifade etmiştir. Bunu da elinde olan bir dava kaydına dayandırmıştır. Bahsi geçen kayıta, Bursa’da yaşayan Fatma adındaki kadının, babasının vefatı üzerine miras olarak kendisine bir mum yapımı yeri kaldığını ve bu yeri işlettiği bilgisi mevcuttur. Ancak Bursa’daki mumcular loncası Fatma adlı kadına, bu loncada hiçbir kadının bulunmadığını ileri sürerek bu işi kanunlara aykırı olarak yaptığını ifade edip dava açtıkları görülmüştür. Bu durum üzerine Fatma’nın bu yerin babasından miras olarak kaldığını ve bu sebeple yasal olduğunu ileri sürdüğünü ifade etmiştir. Gerber ayrıca kadınların yaptıkları zanaatkarlık işini “küçük ev endüstrisi” şeklinde isimlendirmiştir. Ayrıca kadınların eşyalarını kendilerinin ürettiklerini ve buldukları yerdeki sokaklarda ve pazarlarda satabildiklerini belirtmiştir. Bu konu ile ilgili verdiği örnek ise dikkat çekicidir. Gerber çalışmasında; 8 kadının ipek tüccarları loncasına dava açarak buldukları yerlerde istedikleri gibi dolaşarak ürünlerini satabilme haklarının olduğunu ve bu duruma kimsenin müdahalede bulunamayacağını kanıtladıklarını kaleme almıştır (Gerber, 1980, s. 237-238).

Osmanlı Devleti’nde yaşayan kadınların sosyal yaşamda buldukları durumlara bakıldığında fuhuş, hırsızlık, miras zaptı, arazi ve eşya zapt etme gibi suçları işledikleri görülmüştür. Kadınlar işledikleri suçlar karşılığında gerekli olan cezaları da almışlardır. Ancak kadınların işledikleri suçlara bakıldığında erkeklere oranla daha az suç oranına sahip oldukları görülmüştür.

Osmanlı Devleti’nde suç işleyen kadınlar olduğu gibi haksızlığa ve zulme uğrayarak mağdur edilen kadınlar da bulunmaktadır. Bu kadınlar maruz kaldıkları haksızlıkları, devletin bütün bireylerine tanımış olduğu şikâyet hakkını kullanarak engellemeye çalışmış ve haklarını aramışlardır. Çünkü kadınların da tıpkı erkeklerde olduğu gibi karşılaştıkları haksız fiilleri ve zulümleri dava etme hakları bulunmaktaydı. Hatta bu haklarını Müslüman- Gayrimüslim gibi dini hüviyet farkı olmaksızın bütün kadınlar istedikleri zaman kullanabilmekteydiler.

Bu çalışmanın amacı da Osmanlı kadınının sosyal yaşamda bulunduğu yere ve konuma tek bir perspektiften değil de geniş bir perspektiften bakılmasını sağlamaktır. Bu sebeple suç işleyen kadın ve mağdur kadın profilleri arşiv vesikaları vasıtası ile anlatılmıştır.

1. Osmanlı Devleti'nde Kadınların İşledikleri Suçlar

Suç, birey veya bireylerin sosyal düzene karşı sergiledikleri kanun dışı tutum ve davranışlardır (Selçuk, 2014, s. 85). “*Cürm ve cerime*” olarak karşımıza çıkan suç tabiri sözlükte ise “*törelere ve ahlak kurallarına aykırı davranış ya da bir toplumda haksız sayılıp yazılı yazısız kurullarla yasaklanan ve yaptırıma bağlanan eylem*” (Boynukalın, 2009, s. 453) anlamına gelmektedir. Suç kişisel bir eylem olduğu gibi suçun herhangi bir cinsiyeti de yoktur. Yani suç eylemi suçu işleyen kişi ile sınırlı kalmakla birlikte cezai müeyyideye sebep olacak tutum ve davranışları sergileyen kişi/ler erkek ve kadın da olabilir. Çünkü suç kavramı yalnızca erkeklere veya yalnızca kadınlara özgü bir davranış değildir. Ancak Osmanlı halkı göz önüne alındığında erkeklerin ve kadınların sosyal hayatta var olma durumlarına göre suç oranları değişmektedir. Nitekim 1788-1789 tarihli incelenen bir arşiv kaynağında suç işlediği iddia edilerek şikâyetçi olunan kişilerden erkeklerin %84'lük orana sahip olduğu, kadınların ise %6'lık orana sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca şikâyet içermeyen ve şikâyet eden ve edilen kişilerin cinsiyetleri hakkında bilgi verilmeyen hükümler bilinmiyor başlığı altında toplanmış olup %10 orana sahiptir (BOA, A.DVNS.ŞKT.d. 196)ⁱ. Bu orana göre kadınların erkeklere nazaran daha az suç işlediği söylenebilir. Ancak sadece bu kaynağa dayanarak erkeklerin suç oranı kadınların suç oranına nazaran yüksektir denilemez.

Osmanlı kadınlarının işledikleri suçlar düşük orana sahip olsa da miras hissesi zapt etme, alacak verecek, yalan beyan ile hak iddia etme, ev basma, adam öldürme ve mal gaspı, araziye müdahale, vakıf görevlisine ve gelirine müdahale, hırsızlık, fuhuş gibi suçları işledikleri görülmüştür (Demir, 2022, s. 50-52). Ancak bu suçlar arasında kadınların en fazla fuhuş yani zina ile ilgili suçların kayıtlarda yer

aldığı ifade edilmektedir (Aksın, Baytimur, 2018, s. 404; Karaca, 2005, s. 157; Özdemir-Kızıllıkan, 2011, s. 112).

1.1. Fuhuş

Osmanlı Devleti'nde halkın özümsemiği ataerkil toplum yapısı neticesinde kadın daha çok ev işleri ve çocukları ile ilgilenen bir meta olarak düşünölmüş bu sebeple de sosyal hayatla belirli seviyede etkileşime girmiştir. Kadına sosyal hayatta biçilen rol, toplumsal cinsiyet ayrımcılığını doğurmuş ve böylece kadın erkeğin tahakkümü altında kalan ve ona çizilen sınırlar çerçevesinde hareket etmesi istenen bir varlığa dönüştürölmeye çalışılmıştır. Kadının sosyal hayattaki durumu çoğu kez birtakım kısıtlamalar neticesinde şekillendirölmeye çalışılmış ve bu kısıtlamaların ortaya çıkaracağı sorunlar çok dikkate alınmamıştır. Nitekim çamaşırcı kadınların dükkanlarının önüne toplanan erkeklerin bu eylemini ortadan kaldırmak için kadınlara dükkân verilmemesi emri bu kısıtlamalardan bir tanesidir. Sübyan mektepleri dışında kız çocuklarına eğitim veren bir kurum ve kuruluşun olmaması ise bir başka kısıtlayıcı uygulamadır (Kavuncu, 1999, s. 166). Yine kadınların çarşı ve pazarda açık renk ve açık yakalı ferace giyinmemeleri doğrultusunda yapılan uyarı ve tembihlerde bu kısıtlamaların bir diğeri yönüdür (BOA, HAT, 1408/57104)ⁱⁱ. Bu durumun, kadınları sosyal çerçevede kısıtladığı ve eğitim hayatlarının sınırlı çerçevede kalmasına neden olduğu söylenebilir. Ayrıca ahlaki sorunların kadınlara getirilen tedbir ve yasaklar neticesinde çözüme kavuşturölmeye çalışılması kadınların yalnızlaşmasında ve iş olanaklarının azalması hususunda etkili olduğu düşünölebilir. Böylece eğitimdeki kısıtlamalar ile cahil bırakılan, birtakım yasaklar ve sınırlar neticesinde hayatta kalma mücadelesi veren kadınlar ekonomik sıkıntılar ve yalnızlık gibi bazı sebepler neticesinde birtakım ahlak dışı ve yasa dışı yollara sapmışlardır (Karaca, 2005, 157).

Arşiv kayıtlarına yansıyan bu suç fiillerine bakıldığında birçok örnek karşımıza çıkmaktadır. Nitekim Arnavutköy'e demir atmış olan Fazlı kapudanın neferleri cumartesi gecesi Kuzguncuk köyü civarında olan bahçede üçer nefer fuhuş yapan kadınlar ile geceler iken kol tarafından üzerlerine gidilerek yakalanmış ve

kayıkhaneye hapsedilmişlerdir. Ayrıca yakalanan kişilerin 4 erkek ve 8 kadın olduğu belirtilmiş ve isimleri dahi verilmiştir. Bu durum üzerine bahsi geçen kadınların çavuş mübaşeretıyla Bursa'ya sürgün edilmesine dair emir verilmiştir (BOA, C.ZB. 11/502). Yine Fatih Sultan Mehmet Han'ın yaptırdığı medresenin öğrencilerinden olan Molla İbrahim, Molla Yusuf, Molla Ali ve Molla Ömer adlı kişiler Sultan Mehmet Cami civarında olan virane bir yere gece vakitleri 3 fuhuş yapan kadın ile gitmişler. Bu durum üzerine kişiler zabitanlar tarafından yakalanmış ancak erkeklerden biri firar etmiş olup diğer 3 kişi Limni adasında kalabend olmuştur (BOA, C.MF. 58/2896). Fuhuş ile ilgili kayıtlar arasında bir diğer arşiv kaydında ise Tetimme Medresesine 4 kadının götürüldüğü haberi üzerine zabitanlar bahsi geçen yere gitmiştir. Bu durum üzerine yakalanan suhte Osman ve İsmail'in Rodos'a kalabend edilmelerine dair emir çıkmıştır (BOA, C.MF. 125/6219). İncelenen belgelerden de görüldüğü üzere fuhuş suçunun işlendiğine dair alınan ihbarlar üzerine gidilen yerlerde sadece fuhuş suçunu işleyen kadınlar değil suç ortağı olan kişilerde yapılan baskınlarda yakalanarak cezalandırılmışlardır.

Kayıtlara bakıldığında kadınların bazı yerleri kendilerine mesken seçerek oralarda fuhuş suçunu işledikleri görülmektedir. Mesela Üsküdar ve Balaban İskelesi civarında bekar odalarında kalyoncu neferatları fuhuş yapan kadınları topladıkları işitilmiş. Bu durum üzerine duruma sebep olan kişilerin ortaya çıkarılarak def edilmesi için hattı hümayun gönderilmiştir. Ayrıca bahsi geçen odaların gece yarısı basılarak odalarda kalyoncu veya fuhuş yapan bir kadın bulunur ise yakalanması emredilmiştir (BOA, HAT 11/433). Bu konu ile ilgili bir diğer arşiv kaydında ise donanma ve asker çıkarılması yapılanaya kadar İstanbul, Üsküdar, Tophane ve Tersane gibi yerlerde fuhuş yapan kadınların hapsedilmesine dair emir bulunmaktadır (BOA, HAT 13/496). İncelenen arşiv kayıtlarından da görüldüğü üzere fuhuş suçunun engellenmesi için birtakım tedbirler alındığı ve baskınlar yapıldığı görülmüştür. Ayrıca kayıtlardan da anlaşılacağı üzere suç kavramı sadece fuhuş yapan kadına addedilmemiş, suça ortak olan kişi veya kişilerde sorumlu kabul edilmiştir. Böylece alınan tedbirlerin her iki tarafı kapsayacak şekilde alındığı görülmüştür.

Bu ahlak ve yasa dışı suç eylemi devlet tarafından engellenmeye çalışılmıştır. Bu sebeple kefilsiz ve işsiz olarak dolaşan kişilerin tespit edilmesi için han, hamam, dükkân ve bekar odalarında teftiş ve yoklamalar yapılmıştır (BOA, AE.SSLM.III 422/24215). Bu yoklama ve teftişler neticesinde bekar olup kefil olanlar ve kefilsiz olanlar belirlenerek kayıt altına alınmıştır (BOA, A.DVN.d. 832). Yoklamalar esnasında kefil olmayan kişiler memleketlerine gönderilmeye çalışılmıştır (BOA, A.DVN.d. 852). Hatta içki içerek zina ettikleri sebebi ile Kasımpaşa ve Galata'da han odalarında kalan bekarların odalarının kapatıldığı da görülmüştür (BOA, TS.MA.e. 896/59). Ayrıca hem fuhuş yapan kadına hem de erkeğe birtakım cezai müeyyideler uygulanmış fakat yine de tam manası ile bu duruma engel olunamamıştır. Dönemin şartlarına bakıldığında özellikle 19. Yüzyılın ilk çeyreğinde yaşanan uzun savaşlar, iktisadi ve içtimai durumda ortaya çıkan birtakım sorunlar devlet içerisinde göç hareketliliğinin yaşanmasına sebep olmuştur. Bu durum da fuhuş olaylarının artmasında sebep olmuştur (Alan, 2014, s. 252). Fuhuş suçuna karşılık kadınlara “nefy ve icla” olarak tanımlanan sürgün cezası ve hapis cezalarının verildiği görülmektedir.

Netice itibari ile bakıldığında fuhuş suçu toplumda çok eski tarihlere dayanmakta olup yapılan incelemelerde de suçun işlenmesi, bu durum karşısında verilen cezalar ve suçu engellemek için devletin aldığı bir dizi tedbirler hakkında bilgi verilmektedir. Ancak kayıtlarda, fuhuş suçunu işleyen kadınların bu suçu işleme sebepleri, suçu işlemeye iten etkenler veya suçu işleyen kişilere toplumun bakış açısı hakkında herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Bu durum da fuhuş suçunu işleyen kadınların sosyal baskılara maruz kalıp kalmadıklarını ve toplumda ne aşamada yer alabildiklerini anlatma hususunu zorlaştırmaktadır.

1.2. Miras Hisselerini Zapt Etme

Kadınların işledikleri bir diğer suç fiili ise miras paylaşımı esnasında başka bir kişinin hissesini zapt etme eylemidir. Osmanlı Devleti'nde birey/lerin üzerlerinde olan mal ve mülkler, bu mülklerin kıymeti, bunun yanı sıra alacak-verecek durumu, ölen kişinin mirasçıları gibi birçok bilgiler tereke defterlerinde yer almaktadır

(Düzbakar, 2016, 95). Bu durum vefat eden kişi/lerin mal ve mülkleri ile mirastan pay alacağı hisse sahiplerinin bilinmesini sağlamaktadır. Ancak ölen kişilerin mirasçıları kendilerine isabet eden hisselerle riayet etmeyerek birbirlerinin hisselerini zapt etmişlerdir. Bu suçu işleyen bireyler arasında kadınlar da yer almaktadır. Nitekim Erdek Nahiyesine bağlı Mucanya köyü sakinlerinden Sermo adlı zımmi kadının Dimitri adındaki eşi vefat etmiş. Eşinden kalan terekesi kendisi ve aynı köyde oturan iki gayrimüslim kadına sirayet etmiş ancak diğer kadınlar hisselerine düşen payı almayarak tüm mirasa el koymuştur. Bu durum üzerine bahsi geçen Sermo adlı kadın fetva ve berat ile savını destekleyerek şikayetçi olmuştur (BOA, A.DVNS.ŞKT.d. 193: 7/25). İncelenen şikayet kaydında şikayet eden ve şikayet edilen tarafın kadın olduğu görülmektedir. Ayrıca kişilerin gayimüslim olması da suç işleyen kadınların yalnızca Müslüman olmadığını Gayrimüslim kadınların da suç işlediğini göstermektedir. Bu durum da suçun cinsiyetinin, kimliğinin veya dini hüviyetinin olmadığını göstermektedir.

Miras hissesini zapt etme suçu ile kadının mağdur ettiği kişiler arasında erkekler de bulunmaktadır. Bursa sakinlerinden Kütahyalı Ömer Paşa'nın kardeşi oğlu El-hac Mir Hasan'ın vefatı üzerine mirası eşi Zeynep adlı kadına ve Veli adlı kişiye kalmış. Ancak adı geçen Zeynep'in kendi payına düşen miras hissesi ile yetinmeyerek Veli'nin payına da el koyduğu görülmüştür (BOA, A.DVNS.ŞKT.d. 194: 80/366).

Bu suç fiilini işleyen kadınların sadece akrabasına karşı değil kendinden küçük olan kardeşine karşı dahi acımasızca davranarak hakkını gasp ettiği durumlarda kayıtlarda görülmüştür. İhsancı kazasında anneleri vefat eden Hatice ve Zeynep arasında vuku bulan sorun bu duruma örnek olarak görülebilir. Havva hanımın vefat etmesi üzerine varis olan iki kız kardeşten yaş olarak büyük olan Zeynep adlı kişi kardeşinin çocuk olmasını fırsat bilerek bütün mirasa el koymuş. Hatice dava açmaya uygun yaşa geldiği zaman kendi hisse payını istediğinde Zeynep'in karşı çıktığını ve mağdur olduğunu ifade etmiştir (BOA, A.DVNS.ŞKT.d. 196: 16/71).

Osmanlı Devleti'nde miras paylaşımı hususunda yaşanan problemler her dönemde vuku bulmuştur. Ancak bu durumun bir suç adı altında anılması bu sorunu yaşayan kişiler tarafından olayın mahkemeye taşınması ile gerçekleşmektedir. Kişiler aralarında yaşanan anlaşmazlıkları mahkemeye taşıdıktan sonra haklı ve haksız kavramlarına göre ayırmakta böylece mağdur ve suçlu kişi dava sonucunda belirlenmekteydi. Bu durumda toplumda bir bütün olarak yaşayan kadın ve erkek bireyler arasında da cinsi hiçbir ayırım olmaksızın miras sorunları yaşanmaktaydı. Ancak miras ile ilgili yaşanan suçlara bakıldığında kadınların bu suçu yalnız akrabalık bağı olan bireyleri arasında yaşamadığı, her kesimden insanlar arasında vuku bulduğu görülmüştür. Yine bu suçu işleyen kadınların sorun yaşadıkları ya da mağdur ettikleri bireyler arasında hem cinsleri olabildiği gibi erkeklerde bulunmaktadır.

1.2. Alacak-Verecek İlişkisi ile Kişileri Zarar Uğratma Suçu

Bu suç kategorisi, bireyler arasında yaşanan borç, alacak-verecek gibi durumlarda borçlu kişinin borcunu ödemeyip, çeşitli bahaneler sunarak alacaklı kişiyi mağdur etmesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Bireylerin üzerinde kalan borçlar belgelerde “deyn ve karz” sözcükleri ile anılmıştır (Koçak, 2022, s. 1606). Alacak-verecek sorunu ile işlenen suçlar farklı şekillerde görülmektedir. Bunlar;

- Borcu olmadı halde ya da vefat etmiş birinde alacağının olduğu iddiası ile kişiye zulüm etme
- Kişinin sağ iken almış olduğu borcunu vefatı üzerine varislerinin kabul etmemesi ile zulüm
- Kişinin aldığı borcu vermekte zorluk çıkarması
- Kişinin borcu karşılığında rehin bıraktığı eşya, mal veya ziynetine zarar verme

Alacağı olduğu iddiası ile kişilere veya vefat etmiş kişilerin varislerine yapılan zulüm ve zorbalıklar mağdur edilen kişilerin mahkemeye başvurması ile yargı süreci başlardı. Kişilerin herhangi bir borç ve kefillik durumu olmadığı haliyle borcu varmış gibi karşı tarafın birtakım talep ve zulümleri ile karşılaşması kişilerin

mağduriyetlerine sebep olmaktadır. Mesela İzmir şehrinde yaşayan Ahmet ibni El-Hac Yusuf adındaki kişi kimseye borcu ve kefilliği olmadığı halde kayınvalidesi Şerife Hatice'nin kendisinde 700 kuruş alacağını olduğunu iddia ettiğini ifade ederek mahkemeye başvurmuş. Ayrıca bahsi geçen Hatice hanımın kendisine aynı sene içerisinde iki defa dava ettiğini ve savını ispat edemediğini bildirmiştir (BOA, A.DVNS.ŞKT.d. 193: 16/64). Çemişgezek kazasına bağlı Tal köyü sakinlerinden Halil'de kimseye borcunun ve kefilliğinin olmadığını ancak Maral ve Tamasna adındaki kadınların kendisinde alacağını olduğunu iddia ederek zulüm ettiklerini bildirmiştir. Yukarıda incelenen kayıt ile benzer durumları taşıyan bu kayıttaki diğer bir detay ise bahsi geçen kadınlarla 15 yıl bu davayı sürdürdükleridir. Halil bu durum üzerine suçsuzluğunu ispat etmek için fetva almış olsa da yaşadığı zulüm ve baskı yüzünden zor duruma düştüğünü ifade etmiştir (BOA, A.DVNS.ŞKT.d. 193: 48/203). Görüldüğü üzere ilk verilen örnekte kişi her ne kadar alacak-verecek suçu ile dava açarak hakkını aramak istese de gerekli delil ve ispatı olmadığı takdirde girmiş olduğu hak arayışı sonuçsuz kalmaktaydı. Ya da bir diğer örnekte olduğu gibi kişi hiçbir şekilde alacak-verecek ilişkisine girmediği halde iftira ile borcu olduğu iddia edilerek zulme uğrayabilmekteydi. Çünkü alacak-verecek davaları herhangi bir senet veya şahit huzurunda yapılmadığı sürece ispatı da zor bir husustur. Bu durum kişileri olmayan davalarla yıpratılabildiği gibi varolan davanın ispatında da zor duruma düşürebilmektedir.

Alacak-verecek ile ilgili sorunlardan bir diğeri de kişinin hayatta iken aldığı borcunu vefatı üzerine varislerinin kabul etmemesidir. Bu durum üzerine alacaklı kişi mağdur olurken borcu alan kişinin varisleri ise bahsi geçen borcu inkâr etmeyi seçerek zulüm etmektedir. Nitekim, Mustafa adlı kişinin yaşadığı sorun bu duruma örnek teşkil etmekteydi. Mustafa Give kazasında Alemdar İbrahim adlı kişiye 100 kuruş borç vermiş ancak bu borcu alamadan Alemdar İbrahim'in vefat etmişti. Bu durum üzerine bahsi geçen İbrahim'in terekesi eşine sirayet etmiş ancak eşi borcu ödemedi zorluk çıkararak Mustafa'ya zulümde bulunmuş (BOA, A.DVNS.ŞKT.d. 193: 99/429).

Borç alıp verme ilişkisi insanlar arasında çok yaygın bir durumdur. Kişiler zor bir durum ile karşılaştığı zaman aile fertlerinden, akraba, komşu vs. tanıdık kişilerden bir müddetliğine bir miktar borç isteyebilmektedir. Ancak alınan borcun ödenmesi hususu geldiğinde kişilerin borcu alırken ki gösterdikleri hassasiyetleri göstermedikleri hatta durumu husumet derecesine taşıdıkları görülmüştür. Nitekim Zalime ve Fatma adındaki kişilerin aralarında vuku bulan sorun bu duruma örnek olmaktadır. Çemişgezek kazasına bağlı Ekarak köyü sakinlerinden olan Zalime aynı köyde olan Fatma'ya belli bir miktar borç vermiş ancak almak istediği zaman Fatma zorluk çıkarmaya başlamış. Bu durum üzerine durum mahkemeye yansımış ve Zalime Hanım eşini vekil tayin ederek alacağı miktarın kendisine teslim edilmesini istemiştir (BOA, A.DVNS.ŞKT.d. 194: 38/171). Yine Siroz kazası sakinlerinden Hatice Hatun 1200 senesinden beri aynı kazada oturan Çorapçı Ali Ağa'nın ehli Fatma'da 2.500 kuruş alacak hakkı bulunmaktaydı. Hatice Hatun birkaç defa alacağını talep etmiş ancak bahsi geçen Fatma karşı çıkarak borcunu ödemiş. Durum bu sebeple mahkemeye taşınmış ve Hatice Hatun hakkının verilmesini istemiştir (BOA, A.DVNS.ŞKT.d. 199: 87/354).

Alacak verecek davaları ile yaşanan sorunlardan sonuncusu ise alınan borç karşılığında rehin olarak bırakılan mal, eşya ve ziynetlerin verilmemesi sebebiyle ortaya çıkan sorunlardır. Nitekim Kengiri Sancağında olan Kalaycık köyü sakinlerinden Emine, Dağlı oğlu Mustafa'nın kızı Rabia'dan 60 kuruş borç aldığını ve karşılığında ise bağını, kürkünü, altın üzerine incili bir gerdanlığını rehin olarak bırakmış. Daha sonra ise borcunu ödeyip eşyalarını almak istediğinde bahsi geçen Rabia adlı kadın kürk ve gerdanlığın zayı' olduğunu söyleyerek vermemiş. Hatta bununla da kalmayıp sonra bağ, kürk ve gerdanlığı bana sattı diyerek zulümde bulunmuş. Bu durum üzerine konu mahkemeye intikal etmiştir (BOA, A.DVNS.ŞKT.d. 196: 179/733). İncelenen şikâyet kayıtlarının sonuçları her ne kadar belli olmasa da bu davalarda herhangi bir şahit ve belge bulunmuyorsa bu durumun davaların uzamasına veya sonuçsuz kalmasına sebep olduğu söylenebilir.

1.4. Arazi ve Mal Zaptı

Kadınların, arazi ve mal zaptı gibi suç fiillerini birtakım kişiler ile iş birliği içerisinde gerçekleştirdikleri görülmüştür. Bu suç fiillerinde kadınların yanlarında olan kişiler ile birlikte hareket ederek ev basma eylemine girdikleri ve zorbalıkla kişilerin ziraat ettikleri arazilerini, taşınır ve taşınmaz birtakım mal ve mülklerini zapt ettikleri görülmüştür. Nitekim Arak köyü sakinlerinden Salih'in, yaşadığı köyde ziraat ederek öşür ve rüsumunu verdiği tapulu ve temessüklü belli sınırlara sahip arazisi bulunmaktaydı. Bahsi geçen bu yerlere kimsenin müdahale etme hakkı olmadığı halde aynı köy sakinlerinden Fatma adlı kadın ile eşi İsmail ve oğlu Hüseyin adlı kişiler bu yerleri zapt etmiştir. Ayrıca bununla da kalmayarak evini basıp 40-50 adet koyununu ve eşyalarını gasp etmişlerdir. Salih bu durumu mahkemeye taşımış ve zapt edilen yerler ile mal ve mülkünün kendisine geri iade edilmesini istemiştir (BOA, A.DVNS.ŞKT.d. 194: 35/159). İncelenen belgede arazi ve malı zapt edilen kişi ile bu suçu işleyen kişiler arasında herhangi bir akrabalık ilişkisi bulunmamaktadır. Ayrıca kayıтта mağdur kişinin suç işleyen kişi ile arasında herhangi bir alacak-verecek ilişkisi ve müdahale gerektirecek bir konu olmadığı da belirtilmiş olmasına rağmen kişilerin bu suçu işledikleri görülmektedir. Bunun yanı sıra suç işleyen kişilere bakıldığında ise suç ortaklarının aile bireyleri olduğu görülmektedir. Ancak bu durumun aksine aile bireyleri arasında da arazi ve mal gaspı olaylarının olduğu görülmektedir. Mesela; Göynük kazası sakinlerinden imam Mehmet adındaki kişi bir odalı evini, bir adet han ve miktarı belli mal ve eşyasını eşi Refikiye adlı kadına hibe ve teslim etmiş. Kişi isteği ile gerçekleşmiş olan bu hibe olayı sonrası kimsenin bahsi geçen taşınır ve taşınmaz mal ve mülke müdahale etme hakkı olmadığı halde bu mal ve mülkü vefat eden imam Mehmet'in oğulları İbrahim ve Ali Bey ile kız kardeşleri Saliha, Emine ve Hatice adlı kadınlar zapt etmişlerdir. Zorbalıkla ile mal ve mülkünden olduğunu iddia eden Refikiye Hanım durumu mahkemeye taşıyarak gereğinin yapılmasını, malının ve mülkünün alınarak kendisine iade edilmesini istemiştir (BOA, A.DVNS.ŞKT.d. 194: 53/242). Bu belgeye bakıldığında suçun arazi ve mal gaspı olayı dışında miras ile de ilgili olduğu görülmektedir. Nitekim kişiler

arasında aile birliği olmakla birlikte kişinin hayatta iken almış olduğu kararların vefatı üzerine varisleri tarafından yok sayıldığı ve bu doğrultuda kişinin haklarının ihlali yönünde hareket edildiği görülmektedir.

Kişilerin mal ve eşya gaspı esnasında cinayet suçunu işledikleri de görülmektedir. Nitekim İstanbul sakinlerinden Ali'nin annesi Hacı Ümmühan'ın ölümü bu duruma örnek olarak görülebilir. Ali bu durum ile ilgili şikâyet başvurusunda annesini Kafacık Yusuf ve eşi Ayşe'nin yaptığını ve kayıtlı olarak bulunan 35 keselik nakit parasının, mücevher ve diğer eşyalarının da zapt edildiğini bildirmiştir. Ayrıca kişilerin firar ederek İzmir'e gittiklerini ve orada oturduklarını bildirerek haklarının kendisine teslim edilmesini istediğini belirtmiştir (BOA, A.DVNS.ŞKT.d. 194: 121/558). Ayrıca bir başka kayıta ise Bursa'da, Gazi Sultan Orhan vakfı arazilerinde Yusuf adlı kişinin tasarrufunda olan sekiz dönüm tarlaya kimsenin müdahale etme hakkı olmadığı halde Bursa sakinlerinden Bakkal Halil'in kızı Emine Hatun ve Kasap İzzettin fuzuli bahaneler sunarak zapt etmeye çalışmış. Bu durum üzerine bahsi geçen Yusuf durumu meclis-i şer'e giderek bildirmiştir (BOA, AE.SSLM.III 348/20043).

1.5. Hırsızlık

Hırsızlık arşiv kaynaklarında "sirkat" olarak ifade edilmekte olup Hırsızlık suçu işleyen kadınların zindana konulma ve sürgün cezalarını aldıkları görülmektedir. Hırsızlık suçunu işleyen kadınlara sürgün cezası verildiği görülmektedir. Nitekim Esmâ ve annesi Ümmügülsüm adlı kadınların hırsızlık suçu üzerine yakalanmaları ile Limni adasına sürgün edilmeleri ve orada ikamet etmelerine dair emir verildiği görülmüştür (BOA, C.ZB. 13/607). Hırsızlık suçunda kişinin durumuna merhamet edilerek cezalandırılmadan salınması suçun tekrarlanmasına olanak sağlamaktadır. Hafize adlı kadının yapmış olduğu hırsızlık suçu bu duruma verilecek en güzel örneklerden biridir. Bahsi geçen Hafize daha önce iki defa hırsızlıkta bulunup yakalanmış ancak bir daha yapmamak şartı ile merhamet edilerek serbest bırakılmış. Bu durum üzerine Çarşamba pazarında Sakız Ağacı olarak tabir edilen yerde oyma odalarda bir kişinin evinde kalmış. Bulunduğu yerde olan komşularla ve etrafla

dostane geçinmeyip sürekli ağza alınmayacak kötü konuşmalarda bulunmuş. Bir gün yine koltuğunda bir bohça ile gidip etrafında olan kişilerin mal ve eşyalarına el uzattığından dolayı civarda bulunan kişiler tarafından yakalanarak bohçası ile birlikte zabıta verilmiş. Ağa kapısına gider iken konağın önünde hile yaparak yalandan feryat etmesi ile neferlerin elinden alınıp kadın bırakılmış. Bu durum üzerine bahsi geçen neferlerin durumu anlatması üzerine kadın tekrar oturduğu evden çaldığı eşyalar ile alınarak ağa kapısına getirilmiş. Huzura geldiğinde 6 evden çaldığı eşyalardan verilmeye hazır olanlar, devlet huzurunda verilmiş ancak diğerlerinin eşyalarının verilmesi için asesbaşı ve subaşı marifeti ile 21 Temmuz 1802 tarihinde Hafize zindana konulmuştur. Kadının konuşması üzerine diğer kişilere de eşyaları teslim edilmiş. Ancak 9 Mayıs 1803’de verilen emir ile Hafize adlı kadın serbest bırakılarak Bozcaada’ya sürgün edilmiştir (BOA, C.ZB. 16/761). Yüz kızartıcı suçlar karşılığında kişilere herhangi bir ceza verilmeyerek sadece tembih ile serbest bırakılmaları işlenen suçun tekrarlanmasına hatta şiddetinin artmasına sebep olmaktadır. Bu yüzden suç kavramı büyük ya da küçük gibi ibarelerin kullanılması ile şiddetini yitirmemeli suçu işleyen kişinin gözünü korkutacak şiddette bir ceza ile sonuçlandırılmalıdır. Yine hırsızlık suçu ile yakalanan Hatice adlı kadının Bursa tarafına sürgün edildiği görülmüştür (BOA, C.ZB. 71/3523).

2. Kadınların Adalet Arayışları

Osmanlı Devleti’nde yaşayan kadınları sadece suçlu ya da sadece haklı olarak sınıflandırmak hatalı bir tabir olur. Kadınlar Osmanlı ceza hukuku karşında mağdur olarak yer alabildiği gibi suçlu konumda da bulunmuştur. Ancak karşılaştıkları haksız bir fiil karşısında erkekler gibi kadınlarda mahkemeye başvurma ve şikâyet etme hakkına sahiptir.

Osmanlı Devleti, oluşturmuş olduğu şikâyet mekanizması ile bünyesinde bulunan tüm tebaanın hakkını savunmak, mağduriyetleri gidermek ve suçluyu cezalandırmak maksadı ile birden fazla şikâyet mercii oluşturmuştur. Hakkını aramak isteyen kişileri ise bu merciler önünde eşit görerek, dil, din, cinsiyet, köken veya sosyal statü gibi hiçbir ayrıma tabi tutmadan mahkemeye başvuruda bulunma

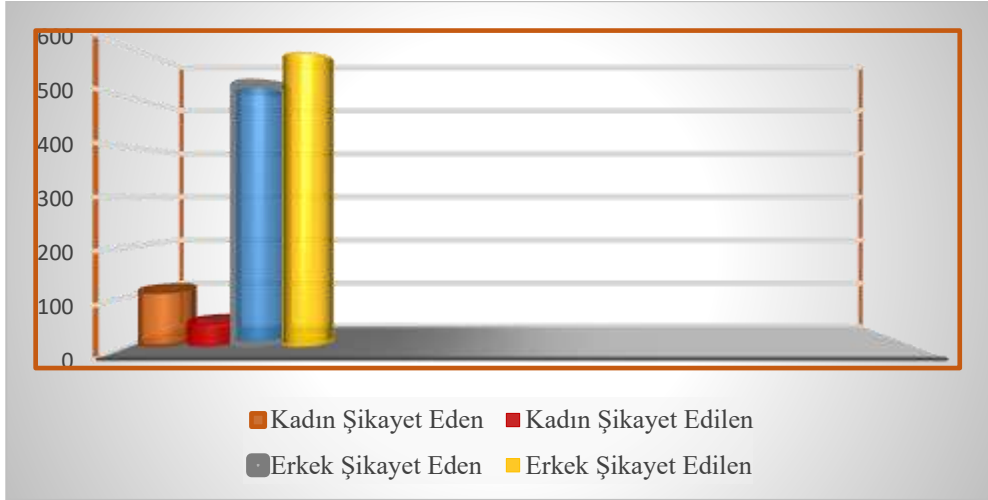
hakkını vermiştir (Demir, 2022, s. 15). Kadınların mahkemeyi kullanma durumları hakkında Akyüz çalışmasında “*orta sınıf mensuplarınca, özellikle babalarını ve kocalarını yitirmeleri ve hane halkı arasında nüfuzlu ve zengin bir erkeğin bulunmaması sebebiyle güçlü akrabalık bağları bulunmayan kadınlar tarafından kullanılıyordu*” şeklinde ifade etmiştir (Akyüz, 2007, s. 77; Zachs, Ben-Bassat, 2015, s. 768). Ancak Jennings bu savın aksine haksız bir durum ile karşılaşmış olan zengin-fakir, köylü-şehirli ve Müslüman-Gayrimüslim fark etmeksizin tüm kadınların sorunlarını mahkemeye taşıdıklarını ifade etmiştir (Jennings, 1975, s. 65).

Osmanlı Devleti’nde şikâyet kabul eden merciler, taşrada ve merkezde birden fazla görevliye tanımlanarak oluşabilecek adam kayırma, haksızlık yapma, yanlış karar verme gibi mağduriyetlerin önüne geçilmeye çalışılmıştır. Şikâyet kabul eden merciler başta padişah ve divan-ı hümayun olmak üzere veziriazam, kadı, beylerbeyi ve sancakbeyi gibi görevlilerden meydana gelmektedir. Haksız bir fiille karşılaştığını iddia eden her birey -kadın veya erkek fark etmez- bahsi geçen bu mercileri kullanarak şikâyetinde bulunup dava açabilme hakkına sahiptir. Kadınların hak arayışları esnasında şikâyet mercilerinde mekân ve zaman farklılıkları da söz konusu değildir. Kadınlar da erkekler gibi istedikleri zaman şikâyet haklarını kullanarak davalarını gördürebilmekteydiler. Hatta Müslüman ve Gayrimüslim kadınların mahkemeye sundukları davaları, antları ve kendilerini müdafaaları Müslüman ve Gayrimüslim erkeklerle eşit kabul edilmiştir. Kadın dava edildiğinde yeterli tanık bulunmadığı takdirde ise aynı erkeklerde olduğu gibi kadının da masumiyet yemini etmesi istenirdi (Jennings, 1975, s. 61).

Bu çalışmada, 196 numaralı Atik Şikâyet defteri doğrultusunda şikâyet hakkını kullanmak isteyen kadınların erkeklere nazaran oranları, şikâyet içerikleri hakkında bilgiler ve örnekler verilerek kadınların şikâyet mekanizmasını kullanım şekilleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda incelenen defter kaydında şikâyet eden erkeklerin %55’lik orana sahip olduğu ancak kadınların ise %15’lik orana sahip olduğu görülmüştür. Kadınların yaptıkları şikâyetlerin, diğer şikâyet defterlerine yansıyan oranlarına bakıldığında; Majer’in çalışmasında kadınların

%5,5, Ursinus'un çalışmasında %14, Tuğluca'nın çalışmasında %7 (Tuğluca, 2010, s. 60) ve Gürhan'ın çalışmasında %4 (Gürhan, 2017, s. 331) oranla erkeklerden daha az oranla başvuruda buldukları görülmüştür. İncelenmiş olan 196 numaralı Atık Şikâyet defterinde kadınlar ve erkeklerin şikâyet başvuru oranları aşağıdaki grafikte verilmiştir. (Bkz. Grafik 1)

Grafik 1: 196 Numaralı Atık Şikâyet Defterine Göre Şikâyet Eden/Edilen Kadın ve Erkeklerin Oranı

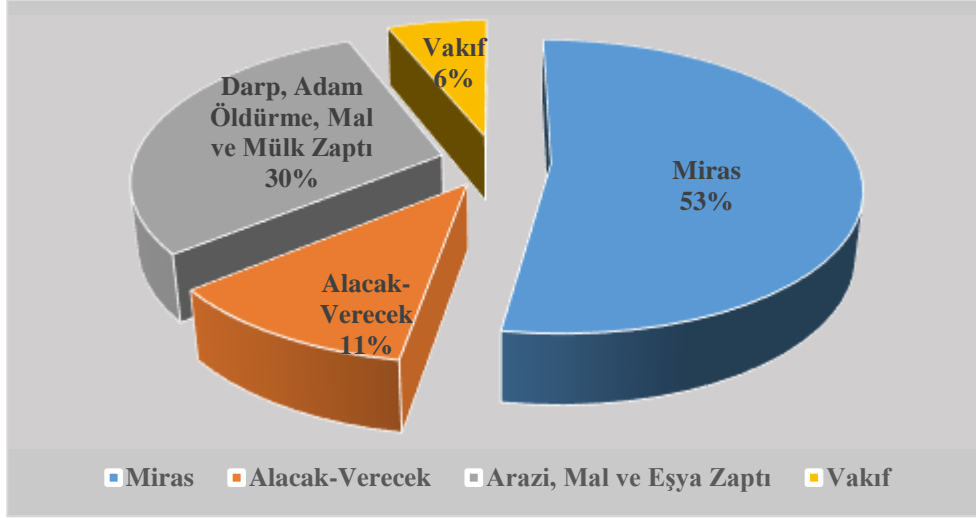

Yaşadıkları problemler sebebi ile mahkemeye başvuruda bulunan tarafların cinsiyetlerine bakıldığında şikâyet eden kadınlar %17 orana sahip iken şikâyet edilen kadınların ise %7 orana sahip olduğu görülmüştür. Aynı şekilde şikâyet eden erkeklerin oranı %47 iken şikâyet edilen erkeklerin oranı ise %53'tür. Bunların yanında defter içerisinde şikâyet eden/edilen kişilerin bilinmediği ve şikâyetin olmadığı kayıtlarda mevcuttur. Bu kayıtlar bilinmiyor başlığı altında toplandığı için bu yüzdelerle dahil edilmemiştir. İncelenen defterde tarafların cinsiyetlerine göre oranlarına bakıldığında tarafların her ikisinin de kadın olduğu şikâyetlerin kadın-erkek olan şikâyetlere oranla daha düşük olduğu görülmektedir. Ayrıca kayıtlara göre kadınların dini kimliklerine bakıldığında Müslüman kadınların yanı sıra Gayrimüslim kadınların da bulunduğu görülmektedir. Nitekim Mihaliç kazasından

Marola adlı zimmi kadının şahsen giderek yapmış olduğu şikâyet başvurusu bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Marola şikâyet kaydında eşinin kendi halinde olduğu halde bazı kişilerin eşini katlettiğini bildirmiştir. Ayrıca bununla da kalmadıklarını mal ve eşyalarını ve 100 adet koyunlarını dahi zapt ettiklerini ifade etmiştir. Bu durum üzerine davanın çavuş tarafından mahalinde görülmesine dair emir çıkmıştır (BOA, A.DVNS.ŞKT.d. 196: 98/416). Müslüman kadınların yapmış olduğu şikâyet hakkını kullanımına örnek olarak ise İhsancı kazasında Hatice ile Zeynep adlı iki kız kardeş arasındaki sorun örnek olarak gösterilebilir. Bahsi geçen Hatice yapmış olduğu şikâyet başvurusunda annesinin vefat ettiği esnada çocuk olduğunu ve annesinden kendilerine kalan mirasa kız kardeşi Zeynep'in el koyduğunu ifade etmiştir. Kendi hissesine düşen miras payını kardeşinden istediğinde vermeyerek zulüm ettiğini bildirmiş ve hakkının kendisine iadesini istemiştir (BOA, A.DVNS.ŞKT.d. 196: 16/71). İncelenen belgelerden de görüldüğü üzere kadınların dini kimlikleri fark etmeksizin şikâyet başvurusunda bulunarak dava açma ve haklarını arama özgürlükleri bulunmaktadır.

Kadınların haklarını aramak maksadı ile başvuru yaptıkları dava konularına bakıldığında genellikle miras, alacak-verecek, arazi, mal ve eşya zaptı ve vakıf gibi konular bulunmaktadır. Yine Zarinebaf'da çalışmasında Şam ve Kahire'de olan kadınların 16. yüzyılın yarısından 19. yüzyıla kadar eşleri ile aralarında olan borç, başlık parası, nafaka, mihir, mal ve miras gibi konularda dava açtıklarını ifade etmiştir (Zarinebaf-Shahr, 2001, s. 142). Jennings ise kadınların şikâyet ettiği konuları "hükümet, idare ve lonca" konuları haricinde erkeklerle hemen hemen aynı konulardan şikâyetçi olduklarını belirtmiştir (Jennings, 1975, s. 65). Bu konu ile ilgili defterdeki oranlara aşağıdaki grafikten ulaşılabilir. (Bkz. Grafik 2)

Grafik 2: 196 Numaralı Atik Şikâyet Defterine Göre Şikâyet Konularının Dağılımı

Tablodan görüldüğü üzere şikâyet konularının %53'ü miras, %30'u darp, adam öldürme, mal ve mülk zaptı %11'i alacak-verecek ve %6'sı vakıf kayıtlarından meydana gelmektedir. Kayıtlardan görüldüğü üzere kadınlar en çok miras sorunları hakkında şikâyette bulunmuşlardır. Miras, bireyin yaşamı boyunca kazandığı taşınır, taşınmaz mal ve mülkünü ifade ettiği gibi borç ve alacak hakkının da varislerine intikalinden meydana gelmektedir. Ancak şikâyete konu olan sorunlar varislere intikal eden mirasın paylaşımı esnasında ortaya çıkmaktadır. Nitekim Göynük kazasına bağlı Bulacık köyü sakininden Halil ve İbrahim adlı kişiler ile kız kardeşleri Fatma giderek yaptıkları başvurularında babaları Mustafa adlı kişinin vefat ettiğini söylemişlerdir. Babalarının vefatı üzerine bahsi geçen köydeki bahçesinin miras olarak kendilerine ve büyük kardeşleri Mehmet'e kaldığını bildirmişler. Ancak o zaman diliminde bahsi geçen Halil, İbrahim ve Fatma çocuk olduklarını ifade ederek bu durumu fırsat bilen büyük kardeşleri olan Mehmet'in mirasın tamamına el koyduğunu bildirmişlerdir. Bu durum üzerine dava mahaline sevk edilerek kanunlara göre görülmesi için emir verilmiştir (BOA, A.DVNS.ŞKT.d. 196: 175/717). Bu örnekte de görüldüğü üzere miras ile ilgili şikâyetlerin temel sebepleri arasında genellikle varisler arasında yaşanan miras paylaşım sorunları yer almaktadır. Ancak

bu durum haricinde ölen kişi ile bir yakınlığı olmadığı ve varisleri arasında bulunmadığı halde kişilerin miras olarak kalan mal ve mülkünü zapt etme sebebi ile ortaya çıkan sorunlarda bulunmaktadır. Tatarpazarı kazasında meydana gelen problem bu duruma örnek niteliği taşımaktadır. İncelenen şikâyet kaydında Naile adlı kadın kocası Fevzi'nin vefat ettiği ve miras olarak kendisine kalan 3 buçuk kese nakit parasıyla bir altın saatini Tatarpazarı sakininden saka başı Kılıçoğlu Ahmet Ağa'nın zapt ettiğini bildirmiştir. Naile hanım şikâyetinde zapt edilen nakit parasını ve altın saatini istediğinde bahsi geçen Ahmet Ağa'nın vermediğini ve zulümde bulunduğunu ifade etmiştir. Bu durum üzerine mübaşir tayin edilmiş ve mübaşir vasıtasıyla davanın mahalinde görülmesine karar verilmiştir (BOA, A.DVNS.ŞKT.d. 196: 98/418).

Kadınların şikâyet ettiği diğer bir önemli konu da darp, adam öldürme mal ve mülk zaptı konusudur. Nitekim İznikmid kazasına bağlı Sekbanlı köyünde oturan Fatma adlı kadın giderek yaptığı şikâyetinde eşinin vefat ettiğini ve tasarrufunda olan yerlerin tapu hakkının ise oğlu olmadığından dolayı çocuk yaşta olan kızına geçtiğini belirtmiştir. Fatma araziyi tasarruf etme hakkını almak için talip olduğunda ise sahib-i arzın aç gözlü davrandığını, “başkasına veririm” diyerek tehdit ettiğini ifade etmiş ve hakkını istemiştir. Bu durum üzerine kanunlara göre hareket edilmesi için emir çıkmıştır (BOA, A.DVNS.ŞKT.d. 196: 113/478). İncelenmiş olan hüküm hem miras hem de arazi tasarrufu hususuna örnek niteliği taşımaktadır.

Darp, adam öldürme, mal ve mülk zaptı sorunu sadece Müslüman kadınların değil Gayrimüslim kadınların da şikâyetçi olduğu konulardandır. İznikmid sakilerinden Sarnuci adlı zimmi kadın şahsen yapmış olduğu şikâyet başvurusunda; tasarruf hakkı olan bir odalı ev, dükkân ve bağında kimsenin hakkının olmadığını ifade etmiş. Ancak buna rağmen yine aynı kazada oturan Ovanis ve Hacahor? veled Esail adlı zimmilerin bahsi geçen ev ve dükkanını yine bunların içerisinde olan mal ve eşyalarını, 400 kuruş nakit parasını, bağını ve 1 senelik mahsulünü zapt ettiklerini bildirmiştir. Ayrıca bu konu ile ilgili davasına uygun şeyhülislamdan fetva aldığını da ilave ederek hakkının verilmesini istemiştir. Bu durum üzerine davanın yerinde şer'i

kanunlar doğrultusunda görülmesine dair emir çıkmıştır (BOA, A.DVNS.ŞKT.d. 196: 98/420). İncelenen şikâyet kaydında dikkati çeken hususlardan biri Gayrimüslimlerin kendi mahkemelerinde haklarını arama özgürlüğü olmasına rağmen Osmanlı Devleti'nin mahkemelerini kullanmalarıdır. Bir diğer önemli husus ise mahkemelerde önem arzeden bazı belgeleri -fetva- edinme yolunu seçmiş olmalarıdır. Fetva kişilerin dava açmadan evvel başvurdukları ve dava açacakları hususu desteklemek maksadı aldıkları bir belgedir. Bu belgeyi aldıktan sonra kişiler şikâyet haklarını kullanarak davalarını açar ve davalarının ellerindeki fetva doğrultusunda görülmesini istemektedirler. Şikâyet Kabul eden kurumların ise bu belgeler neticesinde başvuruları değerlendirdikleri hatta karar verdikleri görülmüştür. (Demir, 2022, s.48.)

Kadınların şikâyet ettikleri bir diğer konu ise vakıf konusudur. Burada şikâyete sebep olan mevzu vakıf halinde olan kadınların tasarrufundaki ev, dükkân vs. mülklere başkalarının müdahale etmesi hususudur. Sabanca kazasında sakin Fatma adlı kadının yapmış olduğu şikâyet bu duruma örnek teşkil etmektedir. Fatma şahsen yapmış olduğu şikâyetinde 4 adet dükkân ve 1 adet vakıf hamamında kimşenin hakkı ve alakasının olmadığını ifade etmiş. Sabanca kazası sakini olan Şeyhoğlu Emin adlı kişinin bahsi geçen mülklerini zapt ettiğini bildirmiş ancak mülklerini alamadan Fatma Hanım vefat etmiştir. Bu durum üzerine kızı Hanife annesinden kalan haklarını istediğini bildirmiştir. Davanın mahallinde ve şer'i kanunlar doğrultusunda görülmesi için emir verilmiştir (BOA, A.DVNS.ŞKT.d. 196: 64/280).

Alacak-verecek davaları da kadınlar şikâyetçi oldukları konular arasında yer almaktadır. Nitekim Küre-i Nühas (Kastamonu) sancağı emini Hacı Salih Ağa'nın kızı Sabire adlı kadının yapmış olduğu şikâyet bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Sabire hanım şahsen yapmış olduğu başvurusunda kocasının kendisini darp ederek 1500 kuruştan fazla mal ve eşyası ile 50 adet altınını zorla aldığını ifade etmiştir. Ayrıca aynı kaza sakinlerinden Ali, Hüseyin ve Hasan adlı kişilerin zimmetlerinde 80 kuruş alacağı olduğunu ve bu kişilerden alacağını talep ettiğinde ise vermediklerini ve bununla da kalmayarak menzili içinde olan ambarını kırıp 135 kile buğday ve

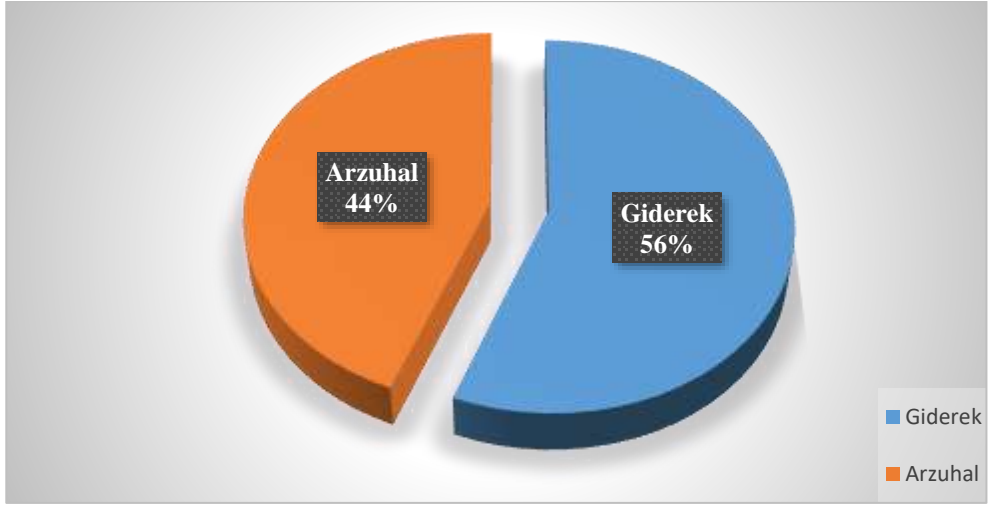
arpassını aldıklarını bildirmiştir. Bu durum üzerine davanın mahalinde şer'î kanunlara göre görülmesi için emir verilmiştir (BOA, A.DVNS.ŞKT.d. 196: 182/748).

2.1. Şikâyet Hakkını Kullanan Kadınların Tercih Ettiği Müracaat Yolları

Osmanlı Devleti'nde yaşayan her birey dini inancı, cinsiyeti, yaşı, sınıfı her ne olur ise olsun mahkemeye başvuru yapma hakkına sahiptir. Kişiler şikâyet başvurularını bireysel olarak yapabildiği gibi toplu olarak da gerçekleştirebilmektedir. Şikâyet hakkını kullanmak isteyen kadınlar da davalarını farklı şikâyet kanallarını kullanarak gerçekleştirebilmekteydiler (Demir, 2022, s. 61-67).

Başvuru yolları arasında bizzat giderek şikâyet, arzuhal, mahzar, ihbar, ilam, mektup, takrir, arz ve tahrirat gibi yollar bulunmaktadır. Kadınlar bu şikâyet yollarından genellikle bizzat giderek şikâyette bulunma (BOA, A.DVNS.ŞKT.d. 203: 5/9)ⁱⁱⁱ ve arzuhal ile şikâyette bulunma (BOA, HAT, 1397/5653)^{iv} yollarını kullanmışlardır. Bizzat giderek şikâyet etme yolu halkın en fazla kullandığı müracaat şeklidir. Bu başvuru şeklinde kişi şahsen merkeze giderek şikâyette bulunmaktadır. Arşiv kayıtlarında bizzat giderek yapılan şikâyetler “*gelüb, varub*” şeklinde ifade edilmiştir (Demir, 2022, s. 63). Arzuhal ile müracaat etme ise kişilerin isteklerinin ve sorunlarını ilgili şikâyet mercilerine dilekçe yoluyla iletme şeklidir (İpşirli, 1991, s. 447). Bu başvuru yolları halkın istek ve şikâyetlerinin merkeze ulaşmasını kolaylaştırmak amacı ile ortaya çıkmıştır. İncelemiş olduğumuz Atik Şikâyet defterinde şikâyet hakkını kullanarak hakkını aramak isteyen kadınların seçtikleri şikâyet başvuru yolları ve oranları aşağıdaki grafikte verilmiştir. (Bkz. Grafik 3)

Grafik 3: 196 Numaralı Atik Şikâyet Defterine Göre Şikâyet Hakkını Kullanan Kadınların Seçtikleri Müracaat Yolları Oranı

Görüldüğü üzere kadınların, haklarını aramak için şikâyet mercilerine şikâyetlerini bizzat giderek veya arzuhal ile yaptıkları görülmüştür. Bunun yanı sıra kadınların en fazla %56'lık oranla giderek şikâyette bulunma yolunu seçtikleri görülmüştür.

Giderek başvuru hakkını sadece kadınların değil erkeklerin de yoğun olarak tercih ettikleri görülmektedir. Bizzat giderek yapılan şikâyet başvurularının daha fazla tercih edilmesinin sebebini Taş, klasik şikâyet sisteminin işleyişi sebebi ile ortaya çıkacak olan problemlerin artışının engellenmesi için yapıldığını ifade etmiştir (Taş, 2007, s. 192). Bizzat yapılan başvuruların hızlı işleme alınıp çözüme kavuşturulacağı düşüncesi bu başvuru yolunu daha önemli kılmış ve daha çok tercih edilmiştir. Ancak gayrimüslim kadınların kadı mahkemelerini kullandırmalarına dair Koçak yapmış olduğu çalışmasında; kadı mahkemelerini gayrimüslim kadınların bizzat değil de vekilleri aracılığı ile kullandıklarını ifade etmiştir. Bunun sebebini ise mahkemeye olan mesafe ve toplumdaki cinsiyet algısı olarak ifade etmiştir (Koçak, 2018, s. 173-174).

Sonuç

Osmanlı Devleti'nde kadın ve erkek sosyal hayatta ve çalışma hayatında birtakım farklı konumlarda yer almıştır. Ataerkil düzene sahip olan Osmanlı Devleti'nde erkek tarım, ticaret, idari vs. birçok alanda etkin bir şekilde rol alırken

kadın daha çok ev işleri ile meşgul daha kapalı bir çerçevede kalmıştır. Bu sebeple de özellikle şehirde yaşayan kadınlar sosyal hayatta daha pasif olarak yaşamış bu durum arşiv kaynaklarına da yansımıştır. Ancak her ne kadar az da olsa kadının sosyal düzen içerisinde yer aldığı aşikardır. Bu durumda Osmanlı hukuku karşısında kadının bulunduğu konum dikkat çekici ve merak uyandırıcı olmuştur.

Osmanlı kadınının suç oranına bakıldığında erkeklerden daha düşük orana sahip olduğu görülmüştür. İşledikleri suç türleri ise fuhuş, miras hissesini zapt etme, alacak verecek sorunu, hırsızlık, arazi ve mal zaptı gibi konular etrafında şekillenmiştir. Arşiv kayıtlarında her ne kadar işlenen suçların sebepleri belirtilmemiş olsa da ekonomik sıkıntılar ve yalnızlık problemi kadınların bahsi geçen suçları işlemede etkili olduğu söylenebilir. Kadınların işledikleri suçlar karşılığında ise sürgün ve hapis cezalarını aldıkları görülmüştür.

Suç işleyen kadınlar olduğu gibi mağdur durumda olup hakkını aramak için Osmanlı Hukukuna başvuran kadınlar da mevcuttur. Osmanlı Devleti'nde yaşayan kadınlar da erkekler gibi yaşadıkları sorunlar ve haksızlıklar karşısında mahkemeye şikâyet başvurusunda bulunarak haklarını arama özgürlüğüne sahiptiler. Bu doğrultuda istedikleri şikâyet merciine başvuru yapabilmekteydiler. Mağdur kadınların şikâyet mekanizmasını kullanma sebeplerine bakıldığında miras, alacak-verecek, arazi, mal ve eşya zaptı ve vakıf gibi konular olduğu görülmektedir. Yaşanan bu sorunlar neticesinde şikâyet hakkını kullanmak isteyen kadınların, çoğunlukla giderek şikâyet etme ve arzuhal ile şikâyet etme yolunu tercih ettikleri görülmüştür.

Son Notlar

ⁱ Bu hesaplama incelenen defterdeki 715 hüküm baz alınarak yapılmıştır.

ⁱⁱ “*Bu defa çakerlerine hitaben beyaz üzerine şeref yafta-i sudur olan hatt-ı hümayunları mazmununda nisa taifesi çarşu ve pazarda açık renk feraceler ile gezüb edepsizlik ettikleri mesmu’ ve manzur-ı şahaneleri buyrulmağla fi-mabâd açık ren ferace ve hadden ziyade yaka giymeyüb herkes edebiyale olması ...*”, “*... aralık aralık bakılıb ve yakalar kesilüb ve bazı edepsizler nefy olunmak lazım idüğü...*”

ⁱⁱⁱ “*Çorlu kasabasında Karaca Ahmet Sultan tekkesinde oturan Zaliha adlı kadın giderek adı geçen tekkenin vakfının vakfiyesin yazılı olan vakıf arsasında kimsenin alakası yok iken Saka oğlu Mehmet ve kardeşi Kara Mustafa adlı kişilerin zapt ettiğini bildirmiştir.*”

iv “Hristiyan bir kadının rikab-ı hümayuna gönderdiği arzuhalinde oğlu Andon’un Büyükdere diye bilinen yerde bazı kişiler tarafından kurşun ile darp edildiği ve öldüğünü bildirmiş. Ancak oğlunun hakkının verilmediğini ifade etmiştir.”

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

- BOA. A.DVN. d. 832.
BOA. A.DVN. d. 852.
BOA. A.DVNS.ŞKT.d. 193:16/64.
BOA. A.DVNS.ŞKT.d. 193:48/203.
BOA. A.DVNS.ŞKT.d. 193:7/25.
BOA. A.DVNS.ŞKT.d. 193:99/429.
BOA. A.DVNS.ŞKT.d. 194: 121/558.
BOA. A.DVNS.ŞKT.d. 194: 35/159.
BOA. A.DVNS.ŞKT.d. 194: 38/171.
BOA. A.DVNS.ŞKT.d. 194: 53/ 242.
BOA. A.DVNS.ŞKT.d. 194: 80/366.
BOA. A.DVNS.ŞKT.d. 196: 16/71.
BOA. A.DVNS.ŞKT.d. 196:179/733.
BOA. A.DVNS.ŞKT.d. 196.
BOA. A.DVNS.ŞKT.d. 196. 16/71.
BOA. A.DVNS.ŞKT.d. 196.113/478.
BOA. A.DVNS.ŞKT.d. 196.175/717.
BOA. A.DVNS.ŞKT.d. 196.182/748.
BOA. A.DVNS.ŞKT.d. 196.64/280.
BOA. A.DVNS.ŞKT.d. 196.98/416.
BOA. A.DVNS.ŞKT.d. 196.98/418.
BOA. A.DVNS.ŞKT.d. 196.98/420.
BOA. A.DVNS.ŞKT.d. 199.87/354.
BOA. A.DVNS.ŞKT.d. 203:5/9.
BOA. AE. SSLM. III. 422/24215.
BOA. AE.SSLM.III. 348/20043.
BOA. C.MF. 125/6219.
BOA. C.MF.58/2896.
BOA. C.ZB. 11-502.
BOA. C.ZB. 13/607.
BOA. C.ZB. 16/761.
BOA. C.ZB. 71/3523.
BOA. HAT. 11/433.
BOA. HAT. 13/496.
BOA. HAT. 1397-5653.
BOA. HAT. 1408/57104.
BOA. TS.MA.e. 896/59.

Tetkik Eserler

- Aksın, A. ve Baytimur, S. O. (2018). Osmanlı Devleti’nde Toplumsal Suçlar ve Cezalar (1789-1839). *XVII. Tür Tarih Kongresi (15-17 Eylül 2014)*. Ankara: TTK Yayınları, s. 395-430.

- Akyüz, J. (2007). Osmanlı Kadınlarının Hukuksal Haklarını Kullanımı Hakkında Bazı Değerlendirmeler, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (6), 75-91.
- Alan, G. (2014). 19. Yüzyılda Osmanlıda Sürgün Politikası Çerçevesinde Sürgün Kadınlar, *Belleten*, 78(281), 245-272.
- Altındal, M. (1994). *Osmanlıda Kadınlar*, İstanbul: Altın Kitaplar.
- Boynukalın, M. (2009). “Suç”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* içinde, C. 3. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 453-457.
- Demir, K. (2022). *Atık Şikâyet Defterlerine Göre Savaş Yıllarında Osmanlı Devleti'nin Sosyo-Ekonomik Durumu (1788-1810)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Fırat Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Düzbakar, Ö. (2016). 17. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Kadınların Ekonomik Alandaki Faaliyetlerine Yönelik Olarak Bursa Şer'iyeye Sicillerine Yansıyan Örnekler, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (30), 93-108.
- Gerber, H. (1980). Social and Economic Position of Women in an Ottoman City, Bursa, 1600-1700, *International Journal of Middle East Studies*, 12(3), 231-244.
- Gürhan, V. (2017). Kadınların Divan-ı Hümayûn'a Şikâyet Haklarını Kullanmaları Üzerine Bazı Değerlendirmeler (Diyarbakır Eyaleti 1 Numaralı Ahkam Defterine Göre), *Tarih Okulu Dergisi*, XXXII, 323-347.
- İşşirli, M. (1991). “Arzuhal”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* içinde, C. 3. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 447-448.
- Jennings, R. C. (1975). Women in Early 17th Century Ottoman Judicial Records: The Sharia Court of Anatolian Kayseri, *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, 18(53-54), 53-114.
- Karaca, A. (2005). XIX. Yüzyılda Osmanlı Devletinde Fahişe Hatunlara Uygulanan Cezalar: Hapis ve Sürgün. Emine Gürsoy-Naskali, Hilal Oytun Altun (Ed.), *Osmanlı Hapishaneleri* içinde (s. 152-162). İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Kavaklı-Kundakçı, S. (2019). Osmanlı'da Mahkeme ve Kadın: Mahkemede Kadınların Taraf Olduğu Konular (1732-1733), *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 8(3), 1788-1812.
- Kavuncu, M. (1999). Osmanlılarda Aile ve Kadın, *Dini Araştırmalar Dergisi*, 2(4), 143-168.
- Koçak, Z. (2018). Osmanlı Toplumunda Zimmî Kadınların Kadı Mahkemelerini Kullanma Pratiği: Vidin Örneği (1700-1750), *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 167-210.
- Koçak, Z. (2022). Osmanlı Toplumunda Müslüman Kadınların Kadı Mahkemelerini Kullanma Pratiği: Vidin Örneği (1700-1750), *XVIII. Türk Tarih Kongresi, (1-5 Ekim 2018)*. Ankara: TTK Yayınları, s. 1593-1616.
- Özdemir Kızıllıkan, A. (2011). *Osmanlı'da Kadın Hapishaneleri ve Kadın Mahkumlar (1839-1922)*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Selçuk, S. (2014). Suç, Suçun Öz Nitelikleri ve Tanımı, Ayşe Nuhoglu, M. Sinan Altunç, Ceren Zeynep Pirim, (Ed.), *Prof. Dr. Feridun Yenisey'e Armağan Cilt 1* içinde (s. 85-106). İstanbul: Beta Yayınevi.
- Taş, H. (2007). Osmanlıda Şikâyet Hakkı'nın Üzerine Düşünceler, *Memleket Siyaset Yönetim*, 2(3), 186-204.
- Tuğluca, M. (2010). *Osmanlı'da Devlet-Toplum İlişkilerinin Açık Alanı: Şikâyet Mekanizması ve İşleyiş Biçimi (1683-1699)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Zachs, F., Ben-Bassat, Y. (2015). Women's Visibility in Petitions from Greater Syria During The Late Ottoman Period, *International Journal of Middle East Studies*, 47(4), 765-781)

Zarinebaf-Shahr, F. (2001). The Role of Women in the Urban Economy of İstanbul, 1700-1850, *International Labor and Working-Class History*, 60, 141-152.

Extended Abstract

Crime is defined as the act of a person or persons against their community as a result of their actions. Such behaviors have caused reactions by society and have been subjected to some legal procedures by laws. While the crime is personal, the crime has no gender. For this reason, crime cannot be attributed to only one man or woman in society. In this study, the crimes committed by Muslim or non-Muslim Ottoman women living within the borders of the Ottoman Empire and the distribution of crimes committed according to religious identities were examined. In addition, the use of the right to complain of women who have been victimized by persecution has also been examined in the study.

Information about the process of taking the court to the court was given by determining the ratio of women who are victims of crime, as well as women who create crime potential, according to the gender and religious identity of the victims. As a result of the archive records examined, women's prostitution, theft, the usurpation of goods, property, inheritance shares, etc. were found to have committed such criminal acts. While applying to the court, women who want to use their right to complain generally used the methods of going to the court and applying by request. As a result, when the rates of women who complain and women who complain are examined, it is seen that women use the complaint system less than men. It has also been observed that women commit crimes at a lower rate than men.

The period examined covers the end of the 18th century and the beginning of the 19th century, and as of this period, the Ottoman Empire is in a struggle with England, France, Austria-Hungary and Russia. This situation affected the social and economic situation of the period. In this case, some degenerations began to occur in the society, and there were sometimes suppressible small-scale uprisings among the people, and sometimes revolts that had to make concessions. In this period, famine broke out from time to time, and the people had to migrate, leaving their homes, villages, and fields they had cultivated because of the banditry incidents and the oppression of the rulers. While the immigrants became devastated and ruined, social problems such as overcrowding, insecurity and similar problems were experienced in the immigrant places. For this reason, the state's loss of authority, especially in the provinces, adversely affected administrative functioning. In this case, some problems have started to emerge in the society where there has been an increase in crime rates. Women also took their place in Ottoman law with the crimes they committed. As a result of the sources examined, although they have a lower crime rate than men, there are also women in their criminal profiles.

When we look at the position of women in the Old Turkish States and the Ottoman Empire, it has been seen that there are some differences. It is seen that the distinction between men and women in the old Turkish society was on a finer line, but this line became more pronounced in the Ottoman Empire. The restrictions imposed on women's social and business life in the Ottoman Empire were the clearest indication of this situation. The women's house was seen as a living creature with a family and children, but it was exposed to a series of obstacles in education and working life. The collars, shape and even the color of the dresses worn by women were interfered with, and their education was limited only to the Primary

Schools. Opportunities brought to business life by the orders issued to prevent women from opening shops and not setting up shops were among the reasons that prompted women to commit several bad behaviors and crimes in order to survive on their own. For this reason, women generally committed crimes such as prostitution, theft, and the seizure of goods and belongings. In return for these crimes, some penalties were applied. Among these, it was seen that generally exile and imprisonment were given. The punishment of women, especially after the crime of prostitution, was not limited to them, but also some punishments were applied to the people who were partners in this crime. Although this situation is seen as a positive action for the elimination of this criminal element, it has been seen that it is not a clear solution. Although the punishments given are deterrents, it has been seen that the fact that people have some economic reasons to commit the crime causes the criminal act to continue increasing day by day.

The women committed the crime of seizure of land and property together with their collaborators. In this case, it was seen that they raided houses with the people who were with them, and confiscated some movable and immovable property and property even though they did not have rights. Since the examples given on this subject are generally given within the framework of Atik Şikâyet Registers, there is no information about the outcome of the case following this crime. Another criminal act is the problem of creditors. In the archive records examined, the debtor party usually presents various excuses to the creditor and does not pay the debts they have received and persecutes them in debt and debit-credit cases. The person who is the victim of this criminal act first applies to the sheikh al-Islam and gets a fatwa on the subject and then files a lawsuit. During the complaint to the court, the person submits the fatwa in his hand and wants his case to be heard in line with the fatwa. In this process, the fatwa in the hands of the people is important in terms of the course of the case, and it has been seen that a decision has been made about the trial of the case on the spot and in line with the fatwa.

Among the crimes committed by women and the problems they experience, there are also problems arising from the sharing of inheritance shares. Inheritance sharing, which occurred in the form of sharing the movable and immovable properties and properties remaining from the deceased person among the heirs of the deceased, turned into a problem due to the seizure of each other shares. The crime of theft is among the crimes in which penal sanctions such as exile and imprisonment are applied. The punishments applied in response to the crimes committed by individuals and the amnesty made under the name of mercy to these punishments have caused individuals to repeat the crimes they have committed. Women have been sentenced to certain penalties for committing the above-mentioned crimes. However, some reasons such as the deterrence rate of the punishments, the amnesty is given, the factors underlying people's committing these crimes, and their susceptibility to crime could not prevent the act of crime. Women living in the Ottoman Empire could use their right to complain when they faced an unfair situation or were persecuted, or they could be tried in court when they committed a crime. In this respect, they are no different from men. In society, some women are in the category of criminals, as well as women who are victims. Just as women were punished for their crimes, they sought justice when they were victims. In this case, women also used the right to complain, which the state granted to all its citizens. Therefore, women who face any persecution and tortious acts have the right to complain equally in front of the court without any discrimination. Women who want to exercise their right to complain have the right to sue people regardless of their religious preferences, race, language and social status. In order to eliminate the problems and grievances of all the people within

the borders of the Ottoman Empire, it created the complaint mechanism and tried to increase accessibility by dividing this structure into more than one authority. In the Ottoman Empire, the authorities that accepted complaints were defined as more than one office in the provinces and the center, and it tried to prevent grievances such as nepotism, injustice and making wrong decisions. The authorities that accept complaints are composed of officials such as the sultan, the imperial council, the grand vizier, the kadi, the beylerbeyi and the sancakbeyi. Every individual -whether male or female-who claims to have encountered an unfair act has the right to file a complaint and file a lawsuit using these authorities. Every individual who claims to have encountered an unfair act can file a complaint and file a lawsuit using the authorities. During the women's search for their rights, there are no spatial and temporal differences in the complaint authorities.

In the study, the ratios of the women who complained/who complained about and the men who complained/who complained were subtracted and compared according to the Atik Şikâyet Registers No. 196. Thus, it has been observed that women who complain and are reported have a lower rate than men who complain and are reported. As a result of the archive records examined, when the issues that women complain about, it is seen that there are generally issues such as inheritance, receivables and debts, land, possessions and foundations. When we look at the ratios of the issues that women complain about, according to the Atik Şikâyet Register, it is seen that the most common issues are inheritance, assault, murder, property and property seizure, and foundation-related issues, respectively.

When we look at the remedies used by women who want to use their right to complain, complaints are mostly made gradually. In addition to this, it is another complaint method that is also used on request. As a result, when we look at the place of Ottoman women in criminal law, it is seen that although they have a lower crime rate than men, they have committed some crimes and were punished. Likewise, it is clear that women are more involved in the complaint system than men. It has been observed that the rates of women in the category of complainant and complainant are lower than the rates of men. Among the reasons for this situation, the role assigned to women according to the conditions of the period and their position in social life can be counted.